

KOHTI KESTÄVÄÄ ELÄMÄNTAPAA

- toimintaohjelma

Joensuun seudun ops2016

Sisällys

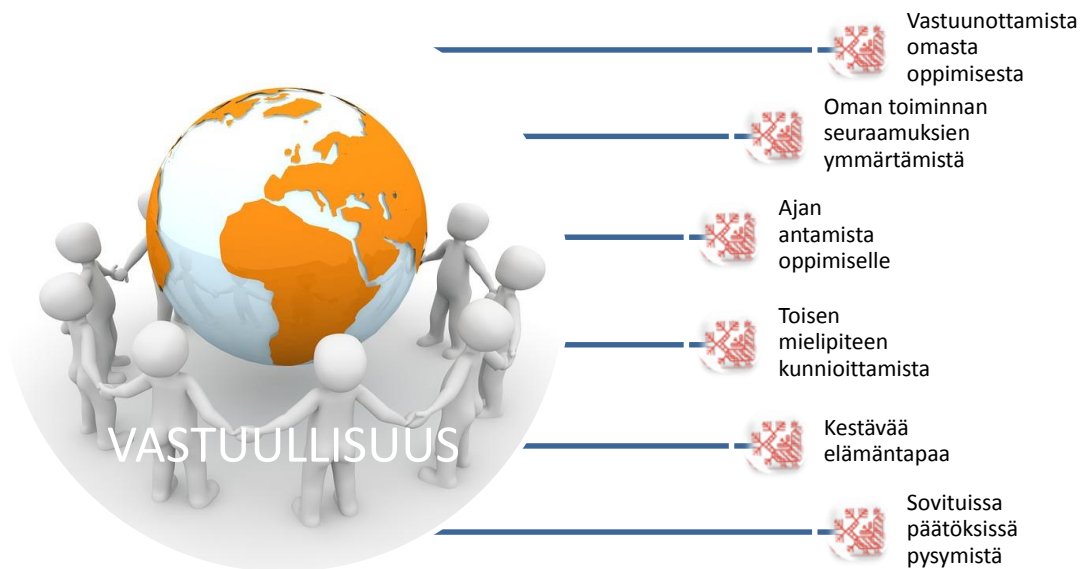
1 Lähtökohdat ja tavoitetila	3
2 Nykytilan kuvaus	5
3 Toimintaohjelma	5
3.1 Ekologinen ja taloudellinen kestävyys	5
3.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys	7
3.3 Kestävä elämäntapa oppimisen kohteena.....	9
4 Kestävän elämäntavan toiminnan organisointi, koordinointi ja arviointi.....	11
5 Oppimateriaalia ja linkkejä kestävä elämäntavan opettamisen tueksi.....	11
Liite 1. Suunnittelulomake	

1 Lähtökohdat ja tavoitetilä

Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen arvoperusta

Joensuun seudun kasvatuksen ja koulutuksen arvot ovat **oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus**. Arvot näkyvät varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun arjessa oppimisen ilon luomisena, hyvinvoinnin lisäämisenä ja vastuullisen toiminnan toteuttamisena.

Koulujen toimintakulttuuria kehittäessä huomioidaan kestävän elämäntavan eri ulottuvuudet: ekologinen, taloudellinen ja sosiaalis-kulttuurinen ulottuvuus. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa painottuvat erityisesti sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus.

Päiväkodit, esiopetusryhmät ja koulut kirjaavat omaan vuosisuunnitelmaansa lukuvuoden painotusalueet kestävän elämäntavan ohjelmasta. Tavoitteena on luoda kestävää hyvinvointia ja turvallinen toimintaympäristö siten, että jokainen kantaa omalta osaltaan vastuuta ympäristön monimuotoisuuden säilymisestä, luonnonvarojen riittävydestä ja henkilökohtaisesta sekä yhteisönsä hyvinvoinnista.

Kestävän elämäntavan mukaisella toiminnalla jokainen yhteisö

1. herättää lasten, nuorten ja henkilöstön kiinnostuksen osallistumaan ja vaikuttamaan kestävän elämäntavan edistämiseen osana ihmisen ja ympäristön hyvinvointia
2. lisää lasten, nuorten ja henkilöstön tietotaitoa kestävästä elämäntavasta
3. sitouttaa lapset, nuoret ja henkilöstön kestävän elämäntavan omaksumiseen ja vastuulliseen toimintaan

Kestävän elämäntavan toteutumista seurataan yksikötasolla vuosittain vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

2 Nykytilan kuvaus

Kestävä kehitys on ollut läpäisyperiaatteella suoritettava aihekokonaisuus ja sen suorittamisen taso on vaihdellut. Päiväkodeissa, esiopetuksessa ja kouluissa on järjestetty teemaviikkoja ja – päiviä, jolloin kestävän kehityksen sisältöjä on käsitelty eri tavoin.

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kestävän elämäntavan välttämättömyys on yksi arvoperustan arvoista. Kestävä elämäntapa on mukana laaja-alaisen osaamisen kuvauksessa ja oppimiskokonaisuuksien ja oppiaineiden sisällöissä. Kestävä elämäntapa on vahvasti esillä varhaiskasvatussuunnitelman sekä esi- ja perusopetussuunnitelman perusteissa, joten sen tulee näkyä myös yhteisöjen käytännön toiminnassa.

Merkittävä osuus päiväkotien, esiopetusyksilöiden ja koulujen kestävän elämäntavan taloudellis-ekologisesta käytännön toteutumisesta kuuluu tukipalvelujen vastuulle ja sen toteutuminen vaihtelee kuntakohtaisesti. Jätteiden lajittelu toteutuu yksiköissä vaihtelevasti ja se on monissa yksiköissä ensimmäisiä kehittämiskohteita (jätelaki 1/2016). Huomiota kiinnitetään kaikissa yksiköissä jätteiden synnyn ehkäisemiseen sekä energian ja veden kulutuksen vähentämiseen.

Monikulttuurisuus lisääntyy yhteiskunnassamme. Se näkyy myös Joensuun ja lähikuntien koulu- ja esiopetustyössä. Kestävän elämäntavan sosio-kulttuuriselle ulottuvuudelle on yhteiskunnallinen tilaus integroida eri kulttuurit toimimaan yhteistyössä kouluissa ja päiväkodeissa maailmankansalaisuuden hengessä.

3 Toimintaohjelma

Kestävä elämäntapa ymmärretään kokonaisuutena, joka muodostuu ekologisesta ja taloudellisesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta kestävydestä. Toimintayhteisöt valitsevat vuosittaiset kehittämiskohteensa joiltain tässä toimintaohjelmassa mainituilta osa-alueilta tai mieltävät oman aiheeseen liittyvän teeman. Kehittämiskohteita tai painotusalueita voi olla yksi tai useampi laajuudesta riippuen.

3.1 Ekologinen ja taloudellinen kestävyys

Ekologisella kestävyydellä pyritään mahdollisimman pieniin ympäristövaikutuksiin arkisissa valinnoissamme ja luonnon monimuotoisuuden huomioimiseen omassa toiminnassamme. Ekologisen elämäntavan merkityksen ymmärtäminen on tärkeää maapallomme tulevaisuuden kannalta.

Ekologisen ja taloudellisen kestävyden edistämiseksi jokainen toimintayhteisö toimii kestävän elämäntavan periaatteiden mukaisesti ja miettii kuinka voisi vähentää oman toimintansa ympäristövaikutuksia. Hankinnoissa huomioidaan ympäristönäkökohdat ja eettisyys. Samoin mietitään, millaisin toimin jätteiden kierrätystä, energian ja veden kulutusta sekä matkustamisesta aiheutuvia ympäristövaikutuksia voitaisiin vähentää.

Taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan resurssien tehokasta, vastuullista ja oikein mitoitettua käyttöä. Seudullinen kilpailuttaminen mahdollistaa myös kestävän kehityksen huomioimisen esim. ruokien raaka-aineiden hankinnoissa.

Ekologinen ja taloudellinen kestävyys			
OSA-ALUE	TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO JA AIKATAULU
Vastuulliset hankinnat ja kestävä kulutus	Hankinnoissa huomioidaan kestävän kehityksen kriteerit ja eettisyys	Yhteistyö ruokapalveluiden kanssa Ruokien raaka-aineiden alkuperä esim. karttana ruokalan/ ryhmätilan seinälle. Kasvisruokavaihtoehdot Sapere- makukoulu menetelmä päiväkotien esiopetukseen	Yksikön hankinnoista vastaava ja keke - tiimi yhteistyössä ruokapalvelujen esimiesten ja työntekijöiden kanssa
Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys	Jätteiden kierrätyksen tehostaminen Biojätteen määrän vähentäminen	Keräysastiat ajan tasalle Lasten ja nuorten sitouttaminen vähentämään ruuan heittämistä roskiin Älä ruoki hukkaa- kampanjat heti toimintakauden alussa Ylijäämäruuan jako esim. järjestöjen välityksellä	Lasten raati tai oppilaskunta kartoittaa tämänhetkisen tilanteen, yhteistyö tilapalvelun/teknisen toimen kanssa rehtori/yksikön johtaja, keke tiimin kanssa yhteistyössä
Energia ja vesi	Työskentelyhuoneiden lämpötila ja jäähditys energiatehokkaasti Energiankulutuksen ja vedenkäytön vähentäminen	Työskentelyhuoneiden lämpötilojen ja energiankulutuksen tarkistaminen yhdessä tilapalvelujen kanssa Valot sammutetaan tilasta poistuttaessa	Keke tiimi yhteistyössä tilapalveluiden kanssa. Kaikki yhteisön jäsenet ovat vastuullisia toimimaan kestävän kehityksen ohjelman mukaisesti

	Kopioinnin ja turhien tulosteiden vähentäminen	Tietokoneet näyttöineen suljetaan käytön jälkeen Huolehditaan hanojen sulkemisesta ja vialliset laitteet korjataan viipymättä Ei turhia kopioita, tulostetaan kaksipuoleisena ja luovutaan turhista tulostimista Sähköiset kokoukset ja kokousasiakirjat	
Kuljetus ja liikkuminen	Vähennetään turhaa matkustamista ja lisätään liikkumista lihasvoimin	Sähköiset kokoukset ja koulutukset, sähköinen asiointi yksikön sisällä ja esim. yhteistyötahojen kanssa, retkeillään pyörällä tai kävellen	
Oppimistilojen ja pihaympäristön hoito ja ylläpito	Huolehditaan rakennusten ja piha-alueiden kunnosta	Rakennusten ja piha-alueiden siisteydestä huolehtiminen Havaittuihin epäkohtiin puututaan välittömästi.	Kaikki yksikössä toimijat
Oma teema	Sovitetaan yhdessä tavoite	Mietitään toimenpiteet ja yhteistyökumppanit	Sovitetaan vastuutahot ja aikataulu työskentelylle

3.2 Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys tarkoittaa tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden huomioimista, sukupuolitietoista lähestymistapaa, osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämistä sekä kokonaisvaltaista yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin kohentamista. Sosiaalisen ja kulttuurisen kehityksen toteutumiseksi toimintayhteisöt tukevat henkilöstön ja oppilaiden hyvinvointia. Empatiakasvatus ja tunnetaitojen opettelu lisää hyvinvointia ja edistää turvallisten ja toimivien ihmissuhteiden syntymistä.

Päiväkodin, esiopetuksen ja koulun yhteisöllinen oppilashuoltotyö on keskeisessä roolissa yhteisöjen hyvinvoinnin organisoinnissa. Kansainvälisyyskasvatus ja ystävyystoiminta tukevat moninaisuutta ja eri kulttuureihin tutustumista.

Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys			
OSA-ALUE	TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO JA AIKATAULU
Turvallisuus oppilaitoksissa ja esiopetuksessa	Turvallisen oppimisympäristön luominen	Ajan tasalla olevat turvallisuussuunnitelmat Turvallisuuskävelyt (oppilaat ja henkilöstö)	yksikön johtaja yhteistyössä esim. paloviranomaisten kanssa yksikön johtaja yhdessä oppilaskunnan edustajan ja Keke- tiimin kanssa
Henkilöstön ja oppilaiden hyvinvointi	Viihtyvyyden lisääminen Oppilaskuntatoiminnan kehittäminen, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen työyhteisöissä Viihtyisä ruokailutapahtuma sekä oppilaille, että henkilöstölle Oppimisen ilon ja motivaation löytäminen	Tyky- päivät ja täydennyskoulutukset henkilöstölle	Kaikki yksikön toimijat
Kiusaamisen ja syrjäytymisen ehkäisy	Myönteisen ja suvaitsevan oppimisilmapiirin luominen	Tunnetaitojen opettelu esim. Pro- ja Kiva- koulu ohjelmat, Friends, Lions Quest, pienryhmätoiminta, Hoiva leikki ryhmä Tyky- päivät ja täydennyskoulutukset henkilöstölle	Koko työyhteisö ja kaikki yksikössä toimijat
Oppilashuolto ja oppimisen tuki	Turvallisen ja terveellisen oppimisympäristön luominen Edistetään henkilöstön ja oppilaiden hyvinvointia ja viihtyvyyttä Tuetaan oppilaan oppimisen edellytyksiä	esim. Pro- ja Kiva- koulu ohjelmat, Friends, Lions Quest, pienryhmätoiminta, Hoiva leikki ryhmät jne. Tyky- päivät ja täydennyskoulutukset henkilöstölle, työtyytyväisyyskyselyt	Oppilashuoltoryhmä ja Keke tiimi yhteistyössä yksikön johtajan kanssa, työterveyshuolto ja täydennyskoulutuskeskus/ koulutuspalveluvastaava

	Edistetään oppimisvaikeuksien ja tuen tarpeen varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista		
Kulttuuriympäristö, tavat ja perinteet	Omaan paikalliseen kulttuuriympäristöön tutustuminen Perinnekasvatus		Keke-tiimi yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa
Maailmankansalaisuus ja siihen kasvaminen	Tutustutaan ja toimitaan yhteistyössä eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa ja edistetään suvaitsevaisuutta sekä tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta,	Ystävyysskoulut ja niihin liittyvät tempaukset, valtakunnallisiin ja maailmalaajuisiin tapahtumiin osallistuminen esim. Earth hour, ENO-verkkokoulun puunistutuspäivä, YK:n päivä, Lasten oikeuksien päivä, Tasa-arvon päivä, Maailman ympäristöpäivä, Maailman vesipäivä Juhliminen kouluissa ja päiväkodeissa	
Oma teema	Sovitaan yhdessä tavoite	Mietitään toimenpiteet ja yhteistyökumppanit	Sovitaan vastuutahot ja aikataulu työskentelylle

3.3 Kestävä elämäntapa oppimisen kohteena

Yhteisöt voivat valita kehittämiskohteensa myös kestävän elämäntavan oppimisen osa-alueilta.

Kestävä elämäntapa oppimisen kohteena			
OSA-ALUE	TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUUTAHO JA AIKATAULU
Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys	Lapset ja nuoret omaksuvat Kestävän elämäntavan mukaiset eettiset, kestävät ja kierrätettävät hankinnat ja oppivat vähentämään jätteitä ja niiden asianmukainen kierrätyksen	Jätteiden lajitteluohjeet ja paikat ryhmätiloissa ja aikuisten sos. tiloissa, opastus niiden käyttöön heti toimintakauden alussa, ja muistuttaminen säännöllisesti esim. ruokailujen yhteydessä	

Energia ja vesi	Lapset ja nuoret oppivat taloudellista ja ekologista energian käyttämistä päivittäisissä toiminnoissa	Valojen sammuttaminen, tietokoneen ja muiden av- laitteiden valmiusvirtojen sammuttaminen kun niitä ei käytetä. Vesihanauksen sulkeminen käsien pesun ajaksi. Huonelämpötilan säätäminen 21 asteeseen. (suositus)	
Kuljetus ja liikkuminen	Lapset ja nuoret oppivat terveellisistä ja ekologis-taloudellisia kestäviä elämäntapoja liikkumisesta ja matkustamisesta.	Liikkuminen lihasvoimalla kouluun/päiväkotiin aina kun mahdollista, sähköinen yhteydenpito esim. ystävyyskouluun Skype, blogit, facebook jne.	
Rakennusten ja pihaympäristön hoito ja ylläpito	Yleisen viihtyvyyden lisääminen ja luonnon arvon ymmärtäminen, viihtyvyyden ja yksilön sekä yhteisön hyvinvoinnin kannalta	Roskaamisesta yhdessä sovittu seuraus, lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen yhteisen pihan ja rakennusten hoidossa. Järjestäjät, teemapäivät, istutukset, kasvimaan hoito, lumityöt, yhteisten tilojen siisteys jne.	
Luonnon monimuotoisuuden tunnistaminen ja ymmärtäminen	Lasten ja nuorten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittäminen osana kestäviä elämäntapoja	Säännölliset retket lähiluontoon, monipuoliset oppimiskokemukset ja aistihavainnot lähiluonnosta ja ympäristöstä kaikkina vuodenaikoina	
Oma teema	Sovitaan yhdessä tavoite	Mietitään toimenpiteet ja yhteistyökumppanit	Sovitaan vastuutahot ja aikataulu työskentelylle

4 Kestävään elämäntapaan liittyvän toiminnan organisointi, koordinointi ja arviointi

Esiopetusryhmät ja koulut kirjaavat vuosisuunnitelmaansa vuosittaiset painopisteet Kohti kestävää elämäntapaa-toimintaohjelmasta. Painopisteiden toteutumista arvioidaan vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Päiväkodit, esiopetusryhmät ja koulut vastaavat, että kestävä elämäntapa on luonnollinen osa niiden toimintakulttuuria. Sen vuoksi on suositeltavaa, että jokaisessa koulussa ja päiväkodissa on nimetty oma **keke - vastuhenkilö** ja keke - työryhmä. Keke - työryhmä huolehtii siitä, että kestävä elämäntapa vuosittaiset tavoitteet toteutuvat omassa yhteisössä ja tekee tarvittavaa yhteistyötä lasten/oppilaiden, huoltajien, tukipalveluiden (kiinteistö-, ruokailu-, puhdistus- ja hallintopalvelut) sekä muiden toimijoiden kanssa. Yksiköt voivat tehdä myös oman toimenpideohjelman ja toimintasuunnitelman kestävä elämäntavan toteutumiseksi omassa toimintayksikössään. Sosiaalisen ja kulttuurisen kehityksen vastuualueella on asioita, jotka tulee käsitellä yhteisöllisen oppilashuollon ryhmässä.

Kohti kestävää elämäntapaa – toimintaohjelman kehittämisestä ja arvioinnista vastaa Seudun pedagoginen ryhmä. Kouluilta saadun palautteen perusteella tehdään vaadittavat päivitykset ja pidetään toimintaohjelma ajan tasalla. Toimintaohjelman ajantasaisuus tarkistetaan vuosittain.

5 Oppimateriaalia ja linkkejä kestävä elämäntavan opettamisen tueksi

MAPPA

MAPPA-hakupalvelun avulla löydät verkosta helposti eri ympäristökasvatustahojen tuottamaa materiaalia. Palvelu toimii työkaluna ja tukena kouluille, päiväkodeille, luonto- ja ympäristökoulujen opettajille, järjestöille sekä muille ympäristökasvattajille.

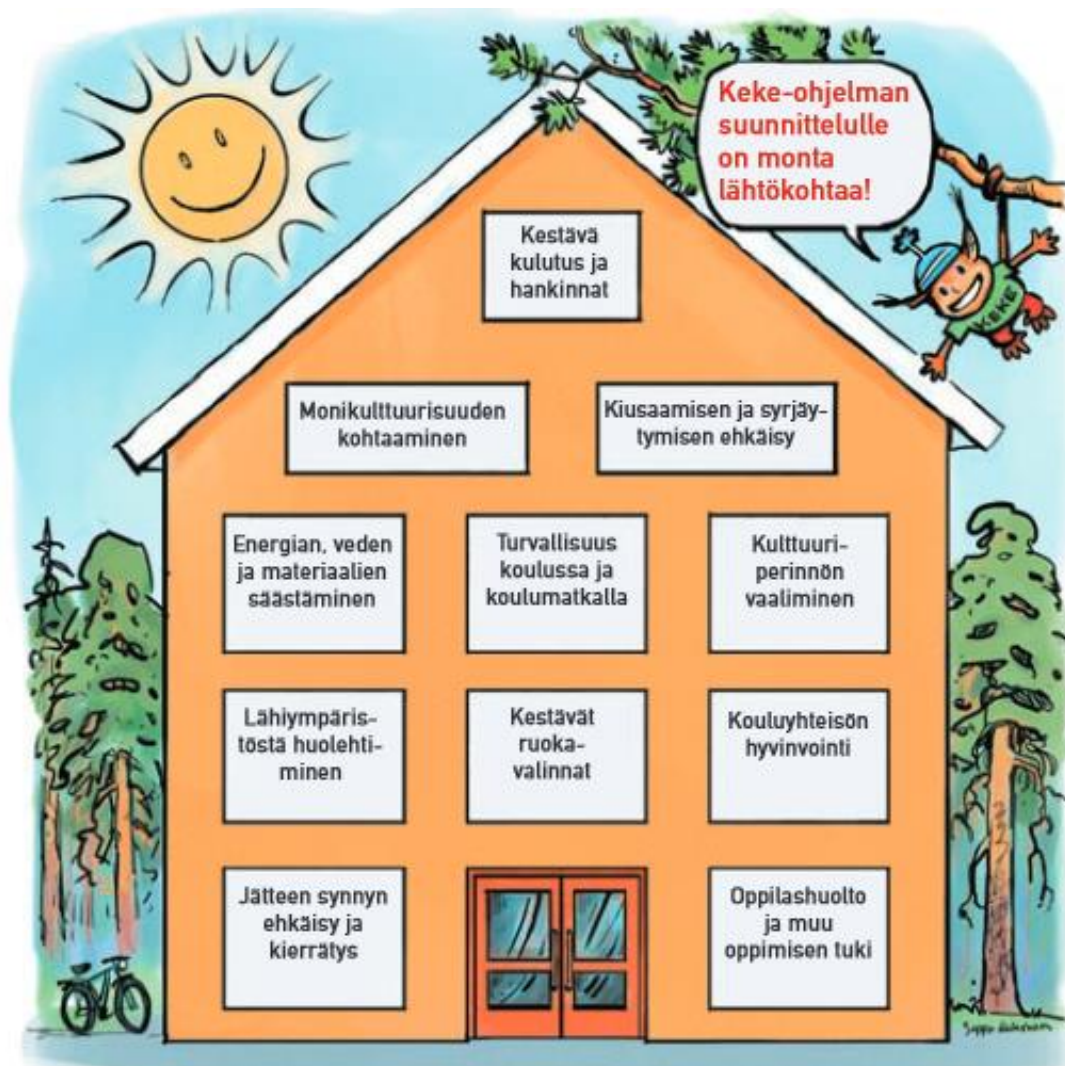
<https://mappa.fi/fi/etusivu>

Suomen ympäristökasvatusseura Sykse

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura eli Sykse ry on ympäristökasvatuksen edistämiseen ja tukemiseen erikoistunut asiantuntijajärjestö.

Näkyvimmat toimintamuodot ovat Vihreä lippu -ympäristöohjelma, valtakunnalliset Ympäristökasvatuspäivät ja Ympäristökasvatus-lehti. Seura toimii myös ympäristökasvatustyötä tekevien luonto- ja ympäristöjärjestöjen edustajana ympäristökasvatusasioissa.

<http://www.ymparistokasvatus.fi/>

Kuva: Okka- säätien esite Kestävä kehitys koulussa

http://www.koulujaymparisto.fi/tiedostot/keke-ohjelma_esite.pdf

Okka-säätiö

Okka säätiön ohjeiden avulla oppilaitos voi rakentaa [kestävän kehityksen ohjelman](#), jonka avulla kestävän elämäntavan oppiminen kytketään suunnitelmalliseksi osaksi opetusta ja oppilaitoksen toimintakulttuuria. Okka-säätiön sivuilta löytyy myös ohje oppilaitoksen kestävän kehityksen sertifikaatin hakemiseen.

<http://www.koulujaymparisto.fi/>

Opettajan edu.fi palvelu

Monipuolista materiaalia eri aihekokonaisuuksien opettamisen tueksi.

http://edu.fi/materiaaleja_ja_tyotapoja

ENO- verkkokoulu

Eno- verkkokoulussa opiskellaan ympäristöteemoja, jaetaan tietoa keskenään sekä nostetaan esille ajankohtaisia ympäristöasioita omassa lähiympäristössä.

<http://www.enoprogramme.org/>

Muita linkkejä:

<http://www.4v.fi/kekepaivakodissa>

<http://www.4.v.fi/kekekoulussa>

www.koulujaymparisto.fi

terva.eduouka>keke (Oulun kaupunki)

<http://www.reilukauppa.fi/>

<http://www.joensuu.fi/ilmastotori>

<http://www.hinku-foorumi.fi/fi-FI>

<http://www.puhas.fi/>

<http://www.savutonkunta.fi/>

<http://www.kivakoulu.fi/>

<http://www.botania.fi/>

<http://www.openmetsa.fi/>

<http://maailma2030.fi/>

<http://www.tasa-arvokasvatuksessa.fi/esittely>

<https://sitoumus2050.fi/>